

01010, м. Київ, вул. Івана Мазепи, 12-А, оф.1, ел. адреса: support@nadio.team

КОРОТКО ПРО СУТЬ РЕФОРМИ

Влітку 2017 року в Україні розпочалась реформа зі складною назвою "деінституціалізація" (ДІ).

За цим терміном ховаються зміни системи дитячих інтернатів, у яких нині перебувають **106 тисяч дітей**. При цьому 92% з них мають хоча б одного з батьків, і лише 8% дітей в інтернатах – сироти.

17% з усіх дітей в інституціях мають інвалідність, усі інші – звичайні діти, чії батьки за різних обставин не здатні забезпечити їм гідного піклування і виховання в родині.

(Ці дані – наразі останні наявні. Але вже за місяць будуть уточнені та чіткіші цифри. Ми одразу про них повідомимо).

ДІ – не про закриття інтернатів, як його часто трактують. Не про економію коштів. І тим більше не про те, що завтра діти опиняться на вулиці. Доки не буде впевненості, що дитина у сім'ї перебуватиме у безпеці і благополуччі, ніхто не має забрати її з інтернату.

ДІ – про створення таких умов, за яких потреба в інтернаті, дитячому будинку тощо просто зникне.

Наприклад, мама вирішує віддати двох зі своїх 5 дітей до школи-інтернату. Там діти не лише навчатимуться, а й житимуть. Окремо від сім'ї. Мама насправді не може сама з ними справлятися, бо мусить ходити на роботу і при цьому не заробляє достатньо коштів на те, аби прогосподувати дітей.

Деякі країни вирішують проблему такої мами тим, що її дітям в звичайній школі надають чотириразове харчування і влаштовують у групи продовженого дня. Тобто мама може працювати, діти не будуть голодними, будуть доглянуті і залишатимуться в сім'ї – мама забере їх після роботи.

Це – лише один з можливих способів вирішення такої проблеми.

У цьому суть ДІ – **допомога сім'ї у громаді, аби дитина виховувалась у родині.**

Адже [безліч досліджень](#) свідчать про шкідливість інтернатів для психічного та інтелектуального розвитку дитини. Особливо, якщо йдеться про маленьких дітей (до 3 років) – інтернатні заклади наносять невиправну шкоду їхньому мозку.

СТАРТ ДІ В УКРАЇНІ. ЩО САМЕ ПЕРЕДБАЧАЄ НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТА ПЛАН ДІЙ

Процес ДІ розпочався із [затвердженням](#) 9 серпня 2017 року урядом Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки і Плану реалізації її першого етапу.

Відповідно до Національної стратегії, вже у 2026 році дітей в інституціях має бути **менше 0,5%** від загальної кількості (зараз – 1,5%). А ті діти, хто за різних причин все ж залишаться в інституціях, а не в сім'ях – житимуть у невеликих установах в умовах, максимально наближених до сімейних (до 10 осіб в одному закладі).

У кожній громаді мають з'явитися доступні й якісні **послуги для сімей з дітьми.** Буде існувати ринок цих якісних послуг, не менше 50% з яких будуть надавати професійні громадські організації.

Наразі триває перший етап реалізації стратегії.

Кожен регіон має **оцінити свою мережу інтернатних закладів**, з'ясувати, які діти до них потрапляють та чому, які є соціальні, освітні, реабілітаційні медичні послуги вже зараз.

На наступному етапі кожен регіон буде готувати власний план реформування.

План дій I етапу реалізації Стратегії передбачає, що міністерства спільно з громадськими організаціями, місцевою владою та експертами повинні:

– розробити і ухвалити нормативно-правові акти, організувати методичне забезпечення, необхідне для впровадження реформи системи інституційного догляду та виховання дітей;

– проаналізувати існуючу мережу закладів інституційного догляду за дітьми, оцінити забезпечення прав дітей у кожному регіоні і затвердити регіональні плани реформування системи інституційного догляду та виховання дітей;

- сформувати і навчити регіональні команди впроваджувати вищезгадану стратегію;
- розробити навчальні програми для підготовки, перепідготовки фахівців, зокрема тих, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами;
- розробити критерії моніторингу процесу реформування системи інституційного догляду та виховання дітей;
- залучити інвестиції для впровадження реформи.

У Житомирській області триває пілотний проект за підтримки Уповноваженого президента України з прав дитини, британської фундації Litos та Національного офісу з деінституціалізації, що підтримується проектом EDGE (Канада).

Житомиричина рухається децю попереду усіх регіонів – тут вже проведено оцінку ситуації в області. Ця ж область пілотуватиме методичні рекомендації щодо написання регіонального плану реформування, які розроблені у ДІ-офісі.

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ: ХТО Й ЗА ЩО ВІДПОВІДАЄ

Це складна реформа, адже інтернати знаходяться у веденні трьох міністерств. Координатором ДІ уряд визначив **Міністерство соціальної політики**.

Допомагати Мінсоцполітики та всім іншим міністерствам буде також Національний офіс з деінституціалізації при Уповноваженому президента України з прав дитини, створений за підтримки канадського проекту EDGE.

СИСТЕМА ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ПОЧАТКУ ДІ

В Україні налічується **понад 700** інтернатних закладів для дітей. Ці інституції належать до відання трьох міністерств: Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти і науки та Міністерства соціальної політики.

У системі МОЗ живуть і виховуються найменші дітки, у системі Мінсоцполітики – діти з інвалідністю. Найбільша кількість інтернатних закладів та дітей в них – у системі Міністерства освіти й науки.

За останніми наявними даними, в Україні 1,5% дитячого населення перебувають в інтернатах. В одному закладі, як правило, живуть та виховуються від 100 до 300 дітей, мешкаючи по 6-16 дітей у кімнаті.

В Австрії, Норвегії – 0,1% дітей в інтернатах, у Польщі, Болгарії, Румунії, Молдові – 0,5% дітей в інституціях. В одному закладі мешкає 6-12 дітей.

В різних областях України співвідношення дітей в інституціях різні. Якщо у Київській області лише 0,66% дітей живуть і виховуються в інтернатних закладах, то в Житомирській – вже 1,3%, а в деяких областях цей показник перевищує 2%.

Ці дані свідчать: є інтернатні заклади – будуть у них діти.

Якщо на території громади є інтернат для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, – знайдеться багато дітей з такими порушеннями. Якщо є санаторна школа-інтернат для дітей з легеневиими захворюваннями – знайдуться й діти з такими захворюваннями.

Держава витрачає на інтернатні заклади мільярди гривень. Проте **абсолютна більшість цих коштів йде не на речі чи продукти для дітей – а на утримання будівель та оплату роботи персоналу.**

У 2016 році на інтернатні заклади було виділено 7 мільярдів гривень. Ще 250 мільйонів надійшло від благодійників. З цієї суми 85% було витрачено на оплату комунальних послуг величезних споруд та заробітної плати співробітникам інтернатів.

Якщо ви вирішили, що через такі великі витрати на персонал в інтернатах працюють переважно висококваліфіковані спеціалісти – то ви помиляєтесь. 70% з них – технічний персонал, 29% – вихователі та вчителі, і лише 1% – вузькопрофільні спеціалісти.

ЧОМУ ІНТЕРНАТИ ШКІДЛИВІ?

Більшість дітей перебувають в інтернатних закладах понад 10 років.

За цей час їхні особистісні зв'язки з батьками можуть зруйнуватися. Часто діти-вихованці інтернатів виростають непідготовленими до самостійного життя, не мають необхідних соціальних умінь та навичок.

Успішно реалізуються в житті менше 10% випускників інтернатних закладів (*більше даних та інформації шукайте на сайті кампанії ["Відкриваємо двері дітям"](#)*).

Адже середовище інтернатного закладу не сприяє формуванню в дитини здатності вибудувати стосунки протягом життя – і це становить пряму загрозу при створенні власної сім'ї.

Дослідження свідчать, що діти матерів, які у дитинстві виховувались в інтернаті, ризикують також опинитися в інституційному закладі: інтернатна модель виховання є звичною моделлю для таких батьків.

Одне [російське дослідження](#) (на жаль, в Україні таких досліджень не проводилось) показало, що:

- близько 20% випускників інтернатів мають судимість;
- 14% займаються проституцією;
- 10% протягом двох років після випуску чинять самогубство;
- лише 10% випускників повністю інтегруються у суспільство.

Вихованці інтернатів мають труднощі у спілкуванні, відстають у когнітивному, емоційному розвитку від своїх однолітків, які зростають в сім'ях.

Ось як впливають інтернати та дитбудинки на **дітей раннього віку**:

- 55% мають затримку загальних моторних навичок;
- 40% – затримку розвитку дрібної моторики;
- 32% – затримку розумового розвитку;
- 43% – затримку мовного розвитку;
- 28% – затримку емоційного розвитку;
- 44% дітей мають затримку одразу за трьома і більше показниками.

Більшість інституцій є закритими системами, усередині яких часто відбувається насильство.

Сім'я – це природне захисне середовище для дитини, у родині кожна дитина – особистість. В інституції особистість втрачається, розчиняється в колективі.